

Aile Kurumunun Devredilemez İşlevselliği

ALAADDİN YANARDAĞ^a

Öz: Evrensel temel kurumların bulunmadığı tarihsel ya da çağdaş bir toplum henüz keşfedilmemiştir. Bütün kültürler için son derece önemli olan temel kurumlar aile, eğitim, ekonomi, siyaset ve boş zamanları değerlendirme kurumu şeklinde sınıflandırılarak, toplam kültürün kurumsal sistemini oluşturmaktadır. Sosyoloji bilimi evrensel temel kurumların sınıflandırılmasında aile kurumunu ilk sırada değerlendirir. Değişen şey, Türk ya da başka toplumlardaki aile gelenekleridir. Aileyi temel evrensel kurum olarak incelemeye kurum kavramının soyutlamasıyla başlamak gerekir. Aile, birey ve gruplar üzerindeki sosyal kontrol, kültürün istikrar ve dayanıklılığını sağlama, bireylerin sosyalizasyonu, rol ve ilişkilerde hazır kalıplar sunma ve sosyal bütünleşme gibi olumlu işlevleri yerine karşılamaktadır. Ayrıca, sosyal ilerlemeye karşı durma, bireylerin sosyal potansiyelini engelleme ve değişmeyi geciktirme gibi olumsuz işlevler de tüm kurumlarda olduğu gibi ailede de iki farklı karakteristiğini göstermektedir. Evrensel her kurumun faaliyetlerini gerçekleştiren ve aynı adla anılan evrensel gruplar vardır. Buna göre aile grubu temel yaşamsal gereksinimlerini elde etmek üzere bir araya gelerek birleşen bireylerden meydana gelir. Ailenin temel ihtiyaçları olarak psikososyal dayanışma, barınma beslenme, güvenlik, sosyalleşme, nişanlılık, evlilik, düğün, cinsel ihtiyaçların meşru yollardan tatmini, karşılıklı güven, çocukların doğumu ve düzenli bakımı, eğitimi ve yetiştirilmesi, cenaze ritüelleri vb. alt kurumları da kapsar.

Anahtar Kelimeler: Toplum, kurum, alt kurum, aile, birey, sosyoloji.

^a Iğdır Üniversitesi, Tuzluca MYO, Sosyal Hizmetler ve Danışmanlık Bölümü
al.yanardag44@gmail.com

The Irreplaceable Functionality of the Family Institution

Abstract: No historical or contemporary society has yet been discovered that lacks universal basic institutions. Fundamental institutions, which are extremely important for all cultures, are classified as the family, education, economy, politics, and leisure time evaluation institutions, forming the institutional system of the total culture. The science of sociology ranks the family institution first in the classification of universal basic institutions. What changes are the family traditions in Turkish or other societies. Examining the family as a fundamental universal institution must begin with the abstraction of the concept of institution. The family fulfills positive functions such as social control over individuals and groups, ensuring the stability and resilience of culture, the socialization of individuals, providing ready-made patterns for roles and relationships, and social integration. Furthermore, negative functions such as resisting social progress, hindering individuals' social potential, and delaying change are also evident in the family, as in all institutions, showing two different characteristics. There are universal groups that carry out the activities of every universal institution and are known by the same name. Accordingly, the family group consists of individuals who come together to meet their basic life needs. The family's basic needs include psychosocial solidarity, shelter, nutrition, security, socialization, engagement, marriage, weddings, the legitimate satisfaction of sexual needs, mutual trust, the birth and regular care of children, their education and upbringing, funeral rituals, etc., which also encompass sub-institutions.

Keywords: Society, institution, sub-institution, family, individual, sociology.

Giriş

Sosyoloji bilimi evrensel temel kurumların sınıflandırılmasında aile kurumunu ilk sırada değerlendirir. Evrensel temel kurumların bulunmadığı tarihsel ya da çağdaş bir toplum henüz keşfedilmemiştir. İlkel çağlardan günümüze kadar var olan her toplumda insanoğlunun temel sosyal gereksinimleri kültürel bir tarzda karşılanmıştır. Bu evrensel gereksinimlerin olmadığı bir sosyal hayat hiçbir zaman düşünülemez.

Bütün toplumlar için son derece önemli olan temel sosyal kurumlar olarak aile, eğitim, ekonomi, din, siyaset ve boş zamanları değerlendirme kurumu şeklinde sınıflandırılarak toplam kültürün oluşturduğu kurumsal sistemi meydana getirmiştir. Bu kurumların karşıladığı temel gereksinimlerin karşılanma tarzları kültürler arasında farklılık gösterebilir. Toplumların üretim biçimlerinin, aile alışkanlıklarının, eğitim tarzlarının, idare şekillerinin, dini ritüellerinin ve boş zamanları değerlendirme biçimlerinin kültürden kültüre farklı şekillerde gerçekleştirildiği yadsınamaz.

Kültürel çeşitlenmelerden kaynaklanan bu farklılaşmaya rağmen her zaman ve her yerde aile, eğitim, ekonomi, siyaset, din ve boş zamanları değerlendirme kurumları var olagelmıştır. Değişen şey; Türk ya da Japon aile gelenekleri, farklı coğrafya ve toplumlardaki geleneksel veya modern üretim tarzları, farklı din ve inanç ritüelleri, Avrupa ve Amerikan eğitim sistemleri vb. olmuştur.

1. Aile Kurumu

Aileyi temel ve evrensel bir kurum olarak incelemeye kurum kavramının soyutlamasıyla başlamak gerekirse birtakım özelliklere dayanarak kurum tanımlaması şöyle yapılabilir: “Bir kurum kişilerin temel sosyal gereksinimlerini karşılama amacıyla belirlenmiş, onaylanmış ve birleştirilmiş tarzlarda oynadıkları oldukça sürekli sosyal örüntü, rol ve ilişki yapısıdır.”¹

Bu tanımdan yola çıkıldığında sosyolojik açıdan kurumun bir kişi ya da gruptan ziyade kültürün yaşam tarzlarının bir kısmına

¹ Joseph H. Fichter, *Sosyoloji Nedir?*, çev. Nilgün Çelebi (Ankara: Anı Yayıncılık, 2012), 140.

işaret ettiği görülmektedir. Aynı zamanda herhangi bir toplumun çoğunluğunun paylaştığı temel gereksinimleri karşılamasına yönelik gündelik davranış örüntülerinin bir bileşimidir.

Toplumun aile kurumunu inceleyen aile sosyolojisi disiplini literatüre Fransız mühendis Frédéric Le Play ve takipçileri tarafından kazandırılmıştır. Antropologlara göre aile denilebilecek ilk topluluklar cinsel ilişki yasağıyla başladı. Tarihsel süreçte malların mirası ve bölünmesiyle devam etti. Le Play'e göre toplumdaki yoksul kesimler ve işçi aileleri zenginlere göre daha sıkı çevre bağlarıyla ve ilişkileriyle toplumsal yapıyı daha iyi yansıtır. O aile tiplerini üçlü bir tasnife tabi tutmuştur. Bunlar ataerkil aile, kök aile ve kararsız ailedir. Bunlardan ilk ikisi geleneğe uygun olduğunda toplumsal bir sorun teşkil etmez. Üçüncü tip olan kararsız ailede ise edinim ve mallar çocuklara eşit paylaştırıldığında parçalanır ve gelenek bozulur. Buna bağlı olarak ailede huzur ve sükûn sona erer. Bu sorun topluma da yansır. Le Play'e göre aile Tanrı'ya ve baba otoritesine bağlılığı sürdürmeli, mallar da çocuklara parçalanmadan intikal ederse ancak toplumsal düzen sağlanabilir.²

Aile genel olarak nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarını yerine getirme görevini gerçekleştiren bir kurumdur.³ Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı aileyi “bir toplumda hukuki temele dayalı evlilik ve akraba bağlılığı oluşmuş, aynı mekânda yaşayan en küçük toplumsal kurum” şeklinde tanımlamıştır.⁴

Temel kurumların işlevselliği hususunda iki kategorik ayrım söz konusudur. Bunlar birey ve gruplar üzerindeki etkileri açısından olumlu-olumsuz işlevler şeklinde sınıflandırılır. Kurumların genelleşmiş işlevleri olarak öne çıkan bu iki durum aile kurumu için de geçerlidir. Buna göre birey ve grup üzerindeki sosyal kontrol, kültürün istikrar ve dayanıklılığını sağlama, bireylerin sosyalleşmesi, rol ve ilişkilerde hazır kalıplar sunma ve sosyal bütünleşme

² Orhan Hançerlioğlu, *Toplumbilim Sözlüğü* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1986), 14.

³ Mustafa E. Erkal, *Sosyoloji* (İstanbul: Der Yayınları, 1995), 92.

⁴ Atilla Cavkaytar, “Toplum ve Aile”, *Özel Eğitimde Aile Eğitimi ve Rehberliği*, ed. Atilla Cavkaytar (Ankara: Maya Akademi Yayınları, 2010), 8.

vb. gibi olumlu işlevlerin yanı sıra sosyal ilerlemeye karşı durma, bireylerin sosyal potansiyelini engelleme ve değişmeyi geciktirme gibi olumsuz işlevler de kurumların iki farklı karakteristiğini göstermektedir.

Aile tarihsel süreçte ilk sosyolojik birliktelik olarak var olan bir kurumdur. Bireyden sonra hem üretim hem tüketim birimi olarak varlığı onu toplumların tamamı için evrensel ve vazgeçilmez bir temel sosyal kurum haline getirmiştir. Birey eğitim, meslek, cinsiyet, akrabalık, toplumsal norm ve kuralları ailede öğrenmeye başlar ve yaşam boyu sosyalleşmesini buradaki temeller üzerinde geliştirir.⁵ Bütün bunların yanı sıra aile psikolojik dayanışma, ilgi, bakım ve koruma işlevini sağlayan güvenlik birimidir. İçinde yetiştiği toplumun kültürünün yeni kuşaklara aktarılması rollerini üstlenir.

Ailenin işlevsel rollerini yerine getiremediği durumlarda çeşitli kamu kuruluşları ve devlet bu fonksiyonların bir kısmını üstlenir. Ama hiçbir kamu kuruluşu ve organizasyonu ailenin verdiği psikolojik dayanışma ve sosyal desteği tam olarak sağlayamaz. Bu yönüyle aile psiko-sosyal açıdan bireye hiçbir kurumsal ve örgütsel hizmetin sunamayacağı bir işleve sahiptir ve ailenin bu işlevi tamamıyla devredilemez.

Küreselleşme ile birlikte evrensel ölçekte görülen olumlu-olumsuz gelişmeler hiç şüphesiz aileyi de etkilemektedir.⁶ Yaşlanan nüfus, boşanmanın artması, geç yaşta evlilik ya da yalnızlık, kadının çalışma hayatına dahil olması, çocuksuz birliktelikler bu konuda sayılabilecek bazı olumsuzluklardır. Ancak bu gelişmeler ailenin geleneksel ve modern yaşamda önemini azaltmamıştır. Toplumun en temel sosyal yapı birlikteliği özelliğine sahip aile kurumu insan türünün biyolojik devamını sağlayan biricik sosyal kurumdur.

2. Sosyolojik Açıdan Aile Sınıflandırmaları

Aile kurumu pek çok sınıflandırmalara tabi tutularak kavram-sallaştırılmıştır. Sosyolojinin kurucularından Émile Durkheim,

⁵ Özlem Topal, *Toplumsal Cinsiyetin İnşası: 7- 12 Yaş Grubu Örneği*, Yüksek Lisans Tezi (Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2012), 23.

⁶ Zekâi Savaşlar, *Küreselleşme ve Sosyal Boyutu*, Doktora Tezi (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2007), 3.

evrimci bir perspektifle aileyi bir sosyal olgu olarak analiz eder ve toplumun tarihsel süreçteki klan, kabile, site, imparatorluk ve ulus-devlet gelişimine paralel olarak aile tipolojisini altı aşamada sınıflandırır. 1. Totem ailesi, 2. Anaerkil aile, 3. Babaerkil aile, 4. Pederi aile, 5. Soy ailesi, 6. Modern aile.⁷

Buna benzer evrimci bir sınıflandırmayı Ziya Gökalp şu şekilde yapar: 1. Boy, 2. Ocak, 3. Konak, 4. Yuva.⁸

Bizde aile sosyolojisi üzerine en fazla çalışması olan İbrahim Yasa'ya göre yerleşim yerine göre yapılan aile sınıflandırması ise şöyledir: 1. Büyük kent ailesi, 2. Kasaba ailesi, 3. Gecekondu ailesi, 4. Köy ailesi, 5. Göçebe ailesi.

Yasa, kentleşme sürecine dayandığı aile kategorilerine iki özel aile tipini de eklemiştir. 1. Taygeldi ailesi: Dulların eski eşlerinden çocukların geldiği aile.⁹ 2. Alamancı aile: 1950'li yıllarda işçi olarak Almanya'ya giden Türklerin buradaki ve oradaki kültürel karışımını oluşturan aile tipi.¹⁰

Sosyolojide aile; evlenme temeline ve aileye mensup üyeleri açısından sınıflandırma öne çıkarılır. Geleneksel aile ve çekirdek, modern aile olarak ikili bir kategorileşme tercih edilmiştir. Ulusal koşullar ve kültürel farklılığa dayanan bu tür sınıflandırmalarda ortak nokta, değişen aile yapısına dikkat çekmektir. Yüzyıl önceki Alman, Türk, Japon ve benzeri aile yapısı artık hiçbir yerde formunu koruyamamış, değişmiştir. Zamanla sosyal sınıflardaki farklılaşmaya göre yeniden şekillenen aile yapısı evrensel bir olguya işaret etmektedir. Gelişen yasal ve hukuksal genişleme, iletişim ve etkileşim araçlarının yoğunluğu, ailesel ilişkileri de hızla değiştirip dönüştürmektedir. Geleneksel ailede görülen uyum ve itaate dayalı ilişkiler giderek daha özerk, gevşek ve esnek ilişkilere yerini

⁷ Mustafa Hatipler, "Modernizmden Postmodernizme Aile", *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi* 6/3 (2023), 580.

⁸ Ali Albayrak, "Ziya Gökalp'te Kadın ve Aile", *Social Sciences Research Journal* 6/4 (2017), 250.

⁹ İbrahim Yasa, "Ayrı Cinsten Çocuklu Dulların Evlenmeleri", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 17/2 (1962), 305-349.

¹⁰ İbrahim Yasa, "Dış Göçler ve Alamancı Aile", *Journal of Economy Culture and Society* 17 (2011), 82-87.

bırakmıştır. Kültürel antropolojinin sosyolojiyle buluştuğu bu alan giderek önem kazanmaktadır.

Değişim olgusunun aileye yansıdığı en belirgin sosyolojik durumu oldukça küçülen modern çekirdek ailenin de boşanmalar ve bekarlık tercihi sebebiyle temel işlevlerinde çözölmeye başladığı gözlemlenmektedir.¹¹

Aile kurumunun başlangıç ve bitiş evreleri incelendiğinde; kurulma (çocuksuz); çoğalma (çocuklar); dağılma (çocukların evlilik yoluyla ayrılması); sonuç, çocukların tamamen ayrılmasından eşlerin ölümlerine kadar olan süreç aşamaları görölmektedir.

3. Ailenin Belli Başlı İşlevleri

Sosyoloji aile kurumunu toplumun temel birimi olarak odağına yerleştirir. Bunun çeşitli nedenleri arasında evlilik, doğum, akrabalık, boşanma, ölüm ve benzeri ailesel olguların yanı sıra sosyal yaşamın ilk ve merkezi oluşumunda olmasıdır. Sosyolojinin önemli kişilikleri Weber, Durkheim, Marx tarihsel gelişim içerisinde değişim ve dönüşümler karşısında ailenin bu değişimler karşısındaki tavırını önemsemişlerdir. Toplumun en küçük birimi olmasına rağmen aile diğer kurumlar karşısında temel teşkil eder. Örneğin siyaset kurumunun icracı grubu olan politikacılar toplumsal yaşamın sağlam ve güçlü olmasını hedeflerler. Ekonomistler ailenin üretim ve tüketim karşısındaki tutumlarına göre program geliştirirler.

Temel kurumların tanımı kalıcı değildir, tek bir faktörle açıklanamaz. Ailenin tanımı da daima çeşitlilik arz etmiştir. Onu sosyal bir birim, topluluk, grup ve kurum olarak, onu sosyal bir birim, topluluk, grup ve kurum olarak toplumsal yapının farklı kalıpları içinde analiz edilmektedir. Sosyolojik literatürde aile genellikle bir toplumsal kurum olarak ele alınır. Barnes'a göre toplumsal kurumlar insan toplumlarının organize ettiği ve insanın gereksinmelerine çeşitli düzeylerde cevap verecek, onları idare edip yönetecek bir sosyal yapı ve organizasyondur. Buna göre aile gibi evlilik de devlet ve

¹¹ Emine Karslı, "Modernleşme Sürecinde Çözölen Aile Yapısı ve Kadının Yeniden İnşası", *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2019), 1-14.

hükümetler de birer toplumsal sosyal kurumdur.¹²

Aile kurumunun işlevleri konusunda sosyologlar farklı gereksinimler saymışlardır. Tarihsel süreç içerisinde ailenin üstlendiği işlevler farklı kurumlar tarafından üstlenilmiştir. O halde aile gelecekte varlığını sürdürebilecek midir tartışması sosyal bilimlerin irdelediği konulardandır. Şüphesiz insan neslinin üremesi açısından ailenin varlığı temel zorunluluktur. Bunun yanı sıra aile birçok işlevi de yerine getirmektedir. Temel aile yaşamını sürdürme gereksinmesini tatmin etme amacıyla birleşen kişiler aileyi oluşturmaktadır. Bu gereksinmelerin başlıcaları cinsel ilişkilerin düzenlenmesi, çocukların doğum ve bakımı, karşılıklı sevgi ve güven gereksinimleri olarak sayılabilir. Evlat edinme, evlilik ve doğum yoluyla aileye giren kişilerle yatay ve dikey genişlemenin yanında bazı toplumlar ve tarihsel bazı dönemlerde malikane kavramıyla eş anlamlıdır ve hizmetçileri ve hatta köleleri içerir.¹³

Aile yapısının bir diğer işlevi olarak çocuk yetiştirme süreçleri geleneksel ve modern toplumlarda farklılık göstermektedir. Bilgi teknolojileri ve kentleşmenin etkisiyle evliliklerin gecikmesi ve çocuk sayılarının azalması örneğinde ailenin bu işlevi de giderek popüler kültür tarafından üstlenilmiştir.¹⁴ Osborn, Pollock, Linton gibi sosyal bilimciler ailenin gelecekte tüm işlevlerini yitireceğini ve ortadan kalkarak yok olacağını, çözülen aile kavramıyla endüstrileşen modern toplumlarda aileye ihtiyaç olmayacağını savunur.¹⁵

Ailenin zaman içerisinde devrettiği işlevleri arasında eğitim, boş zamanları değerlendirme, sağlık, dini bilgiler edinme, üretim, koruma ve benzeri konulardan bahsedebiliriz. Bu işlevleri büyük ölçüde din, ekonomi, eğitim, siyaset ve boş zamanları değerlendirme kurumları yerine getirmektedir. Geleneksel aileden çekirdek aileye doğru giderek küçülen ailenin çocukların doğumu, yetiştirilmesi,

¹² Nurşen Adak, "Toplumsal Temel Yapı Taşı: Aile", *Kurumlara Sosyolojik Bakış*, ed. Sevinç Güçlü (İstanbul: Kitabevi, 2011), 29.

¹³ Joseph Fichter, *Sosyoloji Nedir?*, çev. Nilgün Çelebi (Ankara: Anı Yayıncılık, 2012), 68-69.

¹⁴ Sait Yıldırım, *İğdir'da Aile, Kültür ve Toplum: Sosyolojik Bir İnceleme* (Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık, 2025), 152.

¹⁵ Adak, "Toplumsal Temel Yapı Taşı: Aile", 56.

beslenme ve barındırılması gibi öz işlevsel görevleri olduğu görülmektedir.¹⁶ Küçülerek daralan aile sisteminde bu değişimler beraberinde boşanma, evlilik yaşının gecikmesi, tek ebeveynlik, birlikte yaşama, aile içi şiddet, akrabalık ilişkilerinde kopukluk gibi geleneksel değerlerin aşınmasına neden olmakta ve birtakım sosyal problemlere yol açmaktadır. Toplumun devamlılığının temel unsuru olan ailenin korunması ve işlevini en iyi şekilde yerine getirebilmesi için ülkeler büyük hassasiyet göstermekte ve çözüm üretmeye çalışmaktadır.

Bu arada ailenin işlevlerini yitireceğini ileri süren kuramcılar da olmuştur. Bunların başında Engels gelmektedir. Ona göre tarihsel varlığını özel mülkiyete borçlu olan aile zamanla özel mülkiyetin ortadan kalktığı bir süreçte yok olacaktır.¹⁷ Bu görüşü destekleyen Amerikalı sosyolog William F. Ogburn sanayi toplumundaki modern hayatta çözölen aile olgusuyla ailenin yok olacağına inanır.¹⁸ Karı koca ilişkilerinin çok gevşek bir işlevi dışında ailenin başka işlevi kalmayacağını savunur. Diğer yandan Frankfurt Okulu'nun toplumsal araştırmalar enstitüsü kurucularından Friedrich Pollock ise ailenin giderek işlevlerini yitirmesini parçalanmış aile kavramıyla, yani dul eşlerle çocukların bir arada olması ve babaları olmayan gayri meşru çocukların anneleriyle birlikte olmaları şeklindeki tamamlanmış aile kavramı üzerinden ailenin ortadan kalkacağı savını ileri sürer.

Kaynaklar

Adak, Nurşen. "Sosyoloji ve Sosyal Problemler". *Sosyal Problemler Sosyolojisi: Dünyadan ve Türkiye'den Örnekler*. Ed. Nurşen Adak. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2009.

Adak, Nurşen. "Toplumun Temel Yapı Taşı: Aile". *Kurumlara Sosyolojik Bakış*. Ed. Sevinç Güçlü. İstanbul: Kitabevi, 2011, 27-62.

¹⁶ Vehbi Ünal, "Geleneksel Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Boşanma Sorunu ve Din", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 26 (2013), 589-590.

¹⁷ Bkz. Friedrich Engels, *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*, çev. Kenan Somer (Ankara: Sol Yayınları, 1990).

¹⁸ Nurşen Adak, "Sosyoloji ve Sosyal Problemler", *Sosyal Problemler Sosyolojisi: Dünyadan ve Türkiye'den Örnekler*, ed. Nurşen Adak (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2009), 38.

- Albayrak, Ali. "Ziya Gökalp'te Kadın ve Aile". *Social Sciences Research Journal* 6/4 (2017), 244-252.
- Cavkaytar, Atilla. "Toplum ve Aile". *Özel Eğitimde Aile Eğitimi ve Rehberliği*. Ed. Atilla Cavkaytar. Ankara: Maya Akademi Yayınları, 2010.
- Engels, Friedrich. *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*. Çev. Kenan Somer. Ankara: Sol Yayınları, 1990.
- Erkal, Mustafa E. *Sosyoloji*. İstanbul: Der Yayınları, 1995.
- Fichter, Joseph H. *Sosyoloji Nedir?* Çev. Nilgün Çelebi. Ankara: Anı Yayıncılık, 2012.
- Fichter, Joseph. *Sosyoloji Nedir?* Çev. Nilgün Çelebi. Ankara: Anı Yayıncılık, 2012.
- Hançerlioğlu, Orhan. *Toplumbilim Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1986.
- Hatipler, Mustafa. "Modernizmden Postmodernizme Aile". *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi* 6/3 (2023), 574-590.
- Karşlı, Emine. "Modernleşme Sürecinde Çözülen Aile Yapısı ve Kadının Yeniden İnşası". *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2019), 1-14.
- Savaşlar, Zekâi. *Küreselleşme ve Sosyal Boyutu*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2007.
- Topal, Özlem. *Toplumsal Cinsiyetin İnşası: 7- 12 Yaş Grubu Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2012.
- Ünal, Vehbi. "Geleneksel Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Boşanma Sorunu ve Din". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 26 (2013), 588-602.
- Yasa, İbrahim. "Ayrı Cinsten Çocuklu Dulların Evlenmeleri". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 17/2 (1962), 305-349.
- Yasa, İbrahim. "Dış Göçler ve Alamancı Aile". *Journal of Economy Culture and Society* 17 (2011), 82-87.
- Yıldırım, Sait. *İğdır'da Aile, Kültür ve Toplum: Sosyolojik Bir İnceleme*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık, 2025.